

Журналіст, драматург, прозаїк, почесний громадянин Волині, «Людина року», кавалер ордена «За заслуги» III ступеня, автор «Найкращого роману десятиріччя», доповнив перелік творчих нагород титулом «Золотий письменник України» — така творча еволюція Володимира Лиса. Автор — багаторазовий призер «Коронації слова», зокрема переможець «Гранд Коронації слова».

Лис написав дуже гарну книжку, і я її охоче всім рекомендуватиму. Його роман — оригінальний, і це виявляється в тексті. Не хочу сказати, що його негайно треба номінувати на Нобелівську премію, але читати цю книжку дуже приємно.

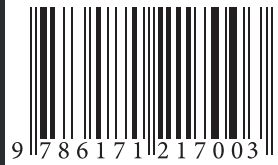
Оксана Забужко

Мені пощастило, що був членом журі «Коронації слова» — інакше ще довго міг би не прочитати «Століття Якова». Шкода, що цей роман не може мати продовження. Але далі буде Володимир Лис...

Андрій Куликов, журналіст, телеведучий

www.bookclub.ua

ISBN 978-617-12-1700-3

9 786171 217003

ВОЛОДИМИР ЛИС

СТОЛІТТЯ ЯКОВА

НАЙКРАЩИЙ РОМАН ДЕСЯТИРІЧЧЯ

ВОЛОДИМИР ЛИС

СТОЛІТТЯ ЯКОВА

РОМАН ЕКРАНІЗОВАНО

ВОЛОДИМИР ЛИС

СТОЛІТТЯ
ЯКОВА

«Коронація слова» створює для вас нову хвилю української літератури — яскраву, різножанрову, захопливу, — яка є дзеркалом сьогодення і скарбом для майбутніх поколінь.

*Тетяна та Юрій Логусі,
засновники проекту*

Міжнародний літературний конкурс романів, кіносценаріїв, п'єс, пісенної лірики та творів для дітей «Коронація слова» був заснований за підтримки бренда найпопулярнішого українського шоколаду «Корона». Головна мета конкурсу — сприяння розвитку новітньої української культури.

Література, кіно, театр і пісня обрані не випадково, адже саме ці жанри є стратегічними жанрами культури, що формують і визначають зрілість нації.

Метою конкурсу та його завданням є пошук нових імен, видання найкращих романів, стимулювання й підтримка сучасного літературного процесу, кіно й театру, і як наслідок — наповнення українського ринку повнокровною конкурентоспроможною літературою, а кіно й театру — якісними українськими фільмами й п'єсами.

koronatsiya.com

ВОЛОДИМИР ЛИС

СТОЛІТТЯ ЯКОВА

РОМАН

Переможець конкурсу
«ГРАНД КОРОНАЦІЯ СЛОВА»
конкурсу романів, кіносценаріїв, п'єс
та пісенної лірики про кохання
«КОРОНАЦІЯ СЛОВА – 2010»

Четверте видання

ХАРКІВ **КЛУБ**
2016 **СІМЕЙНОГО**
ДОЗВІЛЛЯ

УДК 821.161.2
ББК 84(4Укр)
Л63

Жодну з частин цього видання
не можна копіювати або відтворювати в будь-якій формі
без письмового дозволу видавництва

Дизайн обкладинки *Анастасії Ковтун*
Макет обкладинки *Михайла Піхоти*

Колажі *Тетяни Коровіної*

ISBN 978-617-12-1700-3

© Лис В. С., 2010
© Книжковий Клуб «Клуб
Сімейного Дозвілля», ви-
дання українською мовою,
2010, 2014, 2016
© Книжковий Клуб «Клуб
Сімейного Дозвілля», ху-
дожне оформлення, 2010

НАПРАВДУ ДОБРА КНИЖКА

Засідати в журі літературних конкурсів я, по щирості, не люблю. Нічого хорошого тут немає — доводиться цілими днями перечитувати, за Маяковським кажучи, «тисячі тонн словесної руди», щоб не дати згубитись якомусь невідкритому талантові, а потім ще й роками журитись його літературною долею, наче ти в ній і винувата. Тож, коли цьогорічна «Коронація слова» запросила мене в журі ювілейної «Гранд-Коронації» — тільки для попередніх лавреатів, краще з кращого за 10 років конкурсу, — я зітхнула з легкістю: гаразд, хоч «відкривати» нікого не треба буде! Автори, нівроку, вже знані, «окнижковані», отже, жодної відповідальності — і жодних несподіванок, відповідно, теж...

На щастя, життя без несподіванок не обходиться.

Роман «Століття Якова» вразив усе журі в повному складі, без різниці літературних смаків і вподобань. Так буває тільки з направду добрими книжками — вони переконують одразу і найзапекліших скептиків, як жива істота переконує на дотик теплом і пульсуванням крові під шкірою. З'ясувалося, що всі проковтнули рукопис одним духом: життя (чи варто сказати «житіє»?) древнього Якова з поліської глибинки, його любові й війни, злочинства й подвиги, пристрасті й муки несподівано виявились куди захопливішими за кілограми детективів із пригодами зомбі, упирів, ФСБ та інших потвор. Серед засилля сучасного літературного силікону Яків зі своєю сімейною сагою впадав в око, як живий серед манекенів: він був с п р а в ж н і м — йому хотілося співпереживати. Жінки, згадуючи деякі епізоди, скліпували сльозу: атож, мелодраматичного в романі чимало, тільки чомусь тому всьому віриш... Чи не тому, що «століття Якова» — це ще й сто повних років української історії, з усіма її — куди там шекспірівським! —

непроговореними й неосмисленими трагедіями, чиї непідбиті рахунки ми й далі продовжуємо оплачувати? І волинське Полісся на перехресті режимів, імперій, народів, армій, культур і субкультур (хто тільки не товкся тут за «століття Якова» — від уланів Пільсудського до наркоділерів на джипах...) — то сцена, на якій розігрується споконвічна драма боротьби людини зі світом за власну душу? І книжка ця — не тільки про дядька-поліщука, мужчину з вимираючої породи с п р а в ж н і х, якого, як тріску, жбурляло по водах вийшло з берегів ХХ століття, — а й, якимсь таємничим чином, як то завжди буває з напrawdę добрими книжками, — про кожного з нас?..

Одне слово, відкриття таки відбулося: журі переживало ейфорію астронома, який щойно вгледів у телескоп нову зірку. Дарма що творець Якова, лучанин Володимир Лис — давно не новачок у літературі (а новачок такої книжки й не написав би!), що за ним уже чималий доробок — п'єси, кілька романів, низка нагород, публікації в найкращих столичних видавництвах... Цілком солідна письменницька кар'єра, хоч і не «зіркова» — на слуху в читацької публіки досі були інші імена. Що ж, тепер, після «Століття Якова», склад «першого ешелону» сучасної української літератури доведеться переглянути — адже твори такого епічного масштабу й густини нечасто пишуться не тільки в Україні...

А ще подумалось — який би за цим романом можна зняти фільм! Куди там «Мосфільму» з Голівудом... І не треба на те мільйонних затрат, коштовних зіюмок, комп'ютерних спецефектів — досить лиш гарного режисера й акторів: таких, щоб відчули й чесно відтворили той градус людяності, що його закладено в цій історії...

Але це вже я, звісно, розмірилась. А радіти треба вміти, як навчився за своє велике й страждальне життя старий Яків, — з того, що є. А є — нечастий гість у нашому домі: напrawdę добра книжка, якій мені зостається тепер тільки побажати доброї дороги — до добрих людей.

Оксана Забужко

Що таке життя ваше?
Пара, яка з'являється на хвильку, а потім зникає.

Соборне послання апостола Якова, 4, 14

Чуєш, як грає цвіркун?..
Слухає небо крізь ніч
Серце комахи.

Невідомий японський поет XVIII ст.

ЧАСТИНА ПЕРША

ПРИБЛУДА. ВЕСІЛЛЯ

1

«Який же я старий, — думає Яків. — Який старий, Боже мій!»

Він щойно захитався біля порога своєї хати. Щоб не впастити, вхопився за одвірок. Світ кудись поплав.

Не здивувався — так бувало вже не раз.

Дивина в іншому — він раніше ставився до цього якось інакше. Простіше. Начеб не помічав. Удавав, що не помічає. Заточився, то й заточився. Старий, от і все. А тут щось кольнуло наче, різонуло, в серці чи коло серця. От іще. Він отак упаде, серце спиниться, не одразу і знайдуть. Али тоді йому буде байдуже — знайдуть чи не, а тепер — не байдуже.

«Доки живий», — думає Яків.

Авжеж, доки живий. Треба йти. Йти? Куди? І раптом розуміє — треба йти, виглядати поштарку. Може ж, принесе-таки звістку. Від тої дівчини, тої окаянної дівчинки, Оленки, Альона, казала вона.

2

Кіт, прибудда, чий ти? Яків дивиться на kota — старого, облізлого, шерсть місцями позлипалася. Кіт дивиться на нього і жалібно нявкає.

«Як і я, старий», — думає Яків. Ци й кіт?

Від того начеб затишніше.

— Киць, киць, киць...

Кіт підходить і третється об ногу. До голови Якову проситься якась згадка. Про kota. Про kota-вуркота. Вуркотиська.

«На kota-вуркота, ой, напала дрімота, ти, дитинко, тоже спи, тилько ліжка не кропи...» — так, здається, співала мати. Ні, не йому, того він не пам'ятає, авжеж не пам'ятає. Сестричці Ольці ци Йванові.

«Нема їх, нікого нема, — думає Яків. — Їден я остався. Олька є, али дочка. А чого я остався? Бо так вгодно Богові. А чого вгодно?.. Ет, старий, про що думаєш? Про що думаєш, старий...»

І тут до його голови приходить інша думка — він живе того, що мусить діждатися письма од тої дівчини, дівки окаянної, що забула про нього. Чужої дівки. А могла б написати, коли приїздити не хоч. Могла б. Звісно, він так не мав учинити, як вчинив. Але того не вернеш. Не розкрутиш назад день чи рік, як те колесо.

Колесо тоже назад не побіжить.

Кіт вуркоче, Яків присідає і гладить старого котяру. Десь із села вже з півроку як приходить, лопає все, що дає: і бульбу, і хліб, ну про ковбаску, як принесе з куперації, то й казати не треба. А то й лушпиння з бульби взявся гризти. А може, зуби точив? Та де в такого старого зуби? Ци, може, в котів є до старости? Бач, стільки на світі прожив, старий шкарбун, а ни знає.

Нагнутися нагнувся, погладити погладив, котисько задоволений, авжеж, а підвестися як? Йо-йо, хіба на руку спертися?

І все ж він підводиться, в боку стріляє, аж в очах темніє, али на диво швидко проходить.

Кіт швендяє за ним до хати. Якщо сьогодні прийде Олька, то й молока принесе. Він давно вже не п'є молока, бо ж одне розстройство од того, швидкий нападає, та то Олька так вимовляє, а він каже по-їхньому, загоренськи — шмидкий. Не, не Олька, а Тарас по-новітньому каже.

І село для нього не Загоряни, а Загорени. Тарасові діти з його вимови сміються. Ну й нехай, він по-їхньому казати ни буде.

Яків заходить до хати. А де ж кіт? Озирається. Кіт спинився за порогом. Дивиться. Хвостом ворухить. Вагається. Чого б то? Не хоче йти? Та ж не боїться.

– Йди, бо не впусчу, – каже Яків.

3

Поштарка Ніна ступає на подвір'я під вечір. Яків бачить, як вона йде моріжком, чогось оминає стежку. За нею волочиться чужий кіт. Одвертається од вікна, за стіл поспішно зновика сідає. Ніна заходить до хати, каже:

– Доброго дня. Ви живі, діду Якове?

Яків повертає голову, відривається од стола, на якому кришив махорку (дивно, як збереглася до весни), і відказує:

– Доброго здоров'я. Чом би мені не жити? Ци ти хотіла, щоб я вмер, не получивши письма? Давай...

– Але я... Діду Якове...

– То ти знов не принесла? То нащо заходила? Щобисьь...

Яків хоче сказати «переконатися, що я ще живий?», але закашлюється. Кашляє довго й натужно.

– Ви-те, що ж, зновика курити почали? – підозріло питає Ніна.

– Не дам, – каже Яків і заступає стола з нарізаною махоркою.

– Що не дасте?

– Махорку забрати.

– Ну, ви як мале, діду... Геть би мала дитина...

– Мала – не мала, али я кинув курити...

– Тоді нащо махорку кришите?

– Щобисьь ти спитала... Що, бакун має пропадати?

Ось така у них розмова. Насправді Яків радий, що Ніна зайшла, не обминула хати. Бо ж письма нема. Зновика нима.

«І вже не буде», – раптом думає Яків.

Пальці його рук холодіють. Падає на землю ніж. Добре, хоч ногу минає.

— Що з вами, діду? Сьдьте, сьдьте.

Ніна метушиться. Приносить води. Заглядає у вічі. Чудна жінка. Він може ще і її пережити. Його смерть сидить у тому письмі. На денці, самісінькому денці конверта, маленька і зіщулена, як зернина, що закотилася у щілину і втратила надію колись прорости. Бо письма (листа, напевне б сказало те кляте дівчисько) не буде. Його не пишуть. А як пише, то не відправить. А може, якась дурна баба на пошті викинула в кошик. Атож, почитала — нащо дідові письмо.

— Вам ліпше? То я вже піду?

— Мені й не було погано, — каже Яків. — Ти того... Забери махорку.

— Нащо? В мене Тимко не курить.

— Комусь віддаси. Ти ж до всіх хат заходиш.

— Тепер не до всіх, — Ніна зітхає. — Тепер газет мало підписують.

Ніна йде і вже в дверях озирається. Стоїть, чогось чекає. Зітхає.

— Ольку вашу бачила. З півгодини тому.

— То тебе Ольга просила зайти? — здогадується Яків.

І полотніє. Але гнів з голови витісняє якась тепла хвиля. Котиться й котиться під черепом, от уже й зашуміла, щось зашелестіло, Господи, що ж то таке, ще справді беркицьнеться чого доброго... Як той сніп упаде, тилько ціпа до нього не буде.

— Ви б помирилися з дочкою, діду, — чує він крізь те наростаюче шелестіння.

— А ми й не сварилися... Вона ж мені молока приносить... І сала... І хліба...

Губи його мертвіють. Враз, раптово. Дивиться Яків на поштарку і розуміє: знає, як приходить дочка. Ставить банку з молоком, сумку з продуктами за порогом, бо ж заходити Ольці до хати заказано.

«Я помирюся, — думає Яків. — Як Ольга сама, першою переступить поріг».

Ніну він проводить. На подвір'ї згадує, що не дав махорки. Скільки ж то літ, як він уже не смалить? Певно, з десять. Та бакун садить. Чи не останній в селі. І мак вперто сіє, хоч до пирогів з маком байдужий. Участковий уже й грозитися перестав, що оштрафує або й у буцегарню запроторить.

Али якби не мак, то тая Ольона сюди, на його город, і не заїшла б.

4

Тоді ще у нього був пес. На відміну від кота, прибудиська, його чи не його кота, пес мав ім'я і звався Тузиком. Яків називав свого старого псиська Тузом. Туз уже тоді був тож старим і облізлим, а що його ніколи не купали, то із білого зробився брудно-сірим. Пес загавкав, тихо і хрипло, як завше гавкав в останні літа свого псячого життя. Яків мусив поглянути, що ж сталося. Прибудився хто до його господи ци кіт на тиньок заскочив?

На дереві коло хати, старій яблуні, сидів кіт. Чужий чорний котисько. Блимав злим оком на пса, що голову задер і хрипко надривається.

— Хай собі сидить, — сказав Яків до Туза.

А потім — до хати вертатися не хотілося — він пішов на город і в кінці його, коло самого рова, побачив довгасту барвисту пляму. Тією плямою й була Оленка, Оляна, Ольона, Альона. Але тоді він ще не знав, як її звати. Тільки як наблизився, то побачив, що невисоке, худе, як трясця, дівча трощить його мак. Рве геть зелені маківки і кидає в целофановий пакет. Трощить і рве, холера б тебе взяла.

Коли воно побачило господаря — Туз біг поруч і загавкав, — то закричало:

— Не підходи, дед, буду стрелять.

Стріляти? Яків тоді спинився. А дівчина-пляма виставила руку-патичок і закричала, ніби й закричала, а швидше зашипіла:

— Не підходи, стрельну. Відіш, у меня пістолет.

Він уже збагнув — тая, наркоманка, бачив уже таких, навідувалися до його маку. Тільки ті — двоє балбесів, коли їх угледів, торгуватися почали, щоб продав, а ця, бач, лякає.

Коли ж вона зрозуміла, що не злякає — пальнула з того уявного револьвера, репетнула: подалі, дед, — раптом схопила одну, другу уцілілу незрілу маківку, рвонула і, як було, стала собі до рота пхати. Давилася і пхала.

Яків схопив її за руку. Худюща, схожа на синій патичок, рука ледь не тріснула. Дівчина рвонулася, али раптом почала осідати. Очі її закотилися. Вона забилася в конвульсіях. Мовби падуча...

— Дед... ти сволоч... уміра... дед...

Яків не знав, що робити. Спробував підвести, але не зміг. І таке трясця не міг подужати звести.

— Уході, дед... Уході, забі... забірай свою... свої вонючий мак...

Вона хрипіла і билася об землю. А потім враз стихла. Яків не знав, що робити: кликати міліцію, бігти (де там бігти, дибати) по фершалку? Чи й дохтурку? Покликати сусідів? Чи лишити це лихе потороччя — хай здихає, як не тепер, то в четвер, все їдно не живець на цьому світі. І жити йому не тра'.

Тузик перестав гавкати, обнюхував тіло, на якому задерлося легке платтячко, оголюючи худі, землисто-жовті ноги. Яків глянув на обличчя, що мало теж нагадувало людське, прошептав: «Господи» — й відвернувся. Бридко було, нудота підкотила.

Він усе ж пішов до хліва, щоб узяти візка для гною. Невідомо, чого вирішив так. Здається, подумав, що поки когось покличе, то буде пізно. Бо поки дійде до фершалки... А сусіди, напевне, не побіжать тую наркоманку рятувати. Хоч до хати завезе... Ци на вулицю вивезе... А там хтось же її побачить...

Перед тим, як іти, торкнувся тіла. Дівчина-потороччя дихала. Ледь-ледь, али дихала. А тоді сапнула.

— Я зара, — пробурмотів Яків.

Він ішов до хліва довго, а вертався ще довше. Візок штовхав поперед себе і той візок чогось був особливо важким. Ніби віз на ньому двопудову гирю — таку колись легко підіймав.

Але дівчини на місці вже не було. Сиділа по другий бік рова, розривала маківки і розсипала мак довкола себе. А тоді заглядала всередину, наче шукала чогось. Коли побачила Якова, засміялася, хрипко, не по-міськи, а тоді поманила тонюсіньким пальчиком:

— Дед... Ході, дед, покайфуюем...

5

Плюнув та й пішов до хати. Шкода було маку — хтось таки напик би з нього пирогів, та й на кутю Ольці згодився б. Шкода було маку, а поторочче — не.

А ввечері пес загавкав, хоч по-старечому й натужно, проте наполегливо. Вийшов зрештою у сіни і почув шкряботіння об двері. За дверима, на землі, щось ворушилося у темряві й сипіло. Мовби незнана твар.

— Дед... Спасі мене, дед...

Він і порятував. Якось з горем пополам затяг те дурне поторочче до хати, понатужився, зрештою змусив і її сяк-так на ноги звестися і, понатужившись, як коло доброї колоди, на ліжко втарагунив.

Дівчина вовтузилася, хрипіла, а потім наче ожила й заметалася по ліжкові.

— Дед, черві лазят... Почему у тебе так много червей? І таких больших... О, да твоя голова оторвалась... І моя тоже... Смотри, как летают... Хватай, а то улетят... Дед, хватай...

Чого вона тільки не верзла і в яких страшних муках не корчилася, ця дівка. Кілько разів забивалася у судамах, з перекошеним лицем і піною в роті. Здавалося, от-от гинеться.

Яків не знав, що роботи. Бігти по фершалку? Ще чого доброго, доки ходитиме, ця заблуда рознесе геть усе в хаті ци й саму хату підпалить... Вигнати? Тоді геть пропаде...

Зрештою незвана гостя замовкла, і на довгі хвилини Якову здалося, що замовкла навіки. Коли ж розплющила очі, здригнулася кілька разів, тоді сказала щось тихо-тихо, він аж нахилився над ліжком, щоб почути:

- Дед, сделай же что-то... Не уколеш – помру...
- А ти не... То я дохтурку покличу...
- Не бойся, ізбу не сожгу, – наче почувала його думки.

Приведена ним того-таки вечора дохтурка Вікторія глянула на тільце, що здригалося у напівсні в судомних конвульсіях, взяла за руку, підняла рукав, подивилася на геть сколотий синьо-чорний цурпалок:

– Ломка, Якове Платоновичу... Боюся, що на останній стадії...

- Останній стадії?
- Так. Кажуть, тоді вони навіть маківки просто їсти беруться...
- І цяя трошила...

Дохтурка подивилася ще раз на примаду, на Якова.

- «Швидку» я, звісно, викличу... Документи є при ній?
- Документи?
- Ну, паспорт чи щось...
- Ни знаю...

Ні документів, ні речей при цій прибуді-наркоті не було. Тільки старе, геть вибруднене платтячко, а під ним, вочевидь, давно не міняні майтечки, трусики, як типерка кажуть. Та майтечки Яків уже потім побачив, як вона на другий день, геть знесилена, попросила:

– Дед... Сходіть би мене... Ізвіні... Но двігать нічем не могу... Всьо словно із вати... Нет, із желе...

Він і приніс стару каструлю, поміг ті майтечки зняти, а тоді відвернувся.

Та то було вранці, а ввечері Яків не знати чого сказав до дохтурки:

- Не треба «скору»...
- Невідомо чого й сказав... Ци... Ци передчував щось?
- Не треба? – здивувалася дохтурка.

– Я того... Їден свій спосіб попробую...

– Ну, як хочете... Але як помре?

– Може, й не помре.

Дохтурка зробила якийсь заштрик і пішла.

Спосіб... Він пригадав, як тітка Герасимиha дядька Івана од білої гарячки рятувала. А ще од лютої наврочниці...

Змусив, буквально силою влив до рота теплої посоленої води з настоєною ромашкою. А тоді, як виблювала, настоянки оману, яку для себе приготував, бо ж кашель посеред літа невідомо чого став душити, дав напитися, поволі, між зубами звелів проціджувати.

Незвана гостя після того то засинала, то прокидалася, хрипіла й просила ще укола. На ранок затихла, а коли він прокинувся, задрімавши на лавці після тої нічної несплячки, здалося, що не дихає. Кинувся, нахилився до блідого, як смерть, лиця.

Дихала, хоч і ледь чутно.

З того дня він за трави взявся. І спосіб із травами од Герасимиhi покійної, і ще дідівський, що рятував од ламання кістек, од ревматизму та од глистів у голові, як у них в селі казали, – все перепробував.

– Нашо вам, тату, тая морока з циею потороччю, чужаницею? – Олька.

– Сказано в Писанії... Помози ближньому...

– Знаю... Знаю... Порятуєте, а вона вб'є або обкраде. Така ближня, що й до вітру разом не ходили...

– А що в мене красти...

– Приведе таких, як і сама...

Вони сварилися, а дівчисько, виявляється, слухало...

– Тьотка, ви Екзюпері читалі?

Заскочені, вони обоє – батько і дочка – обернулися. Стоїть, од вітру хитається. Очиськами – нічого не скажеш, гарні, майже блакитні, з поволокою – блимає.

– Якого ще в дідька Зюпері? – Олька вибухнула.

– Каторий Антуан, тьотенька. Де Сент каторий. Французскій граф, между прочім. Льотчик і пісатель.

— Ну, чули, тату, воно ще й здіваєцца! — Олька в боки взялася, а Яків добре знав небезпеку цього жесту. — Наркоманка, а грамотна.

— Значіт, не читалі, — дівчина вимовила начеб не з насмішкою, а печально. — А он, между прочім, пісал, что ми в ответе за тех, кого пріручілі. Вот. А дед, щітайте, уже меня пріручіл... Слушаюсь ево, как ета собачка... Ня, ня, маленькая...

— Тьху... Потороч...

Дочка сплюнула і пішла собі. Швидко-швидко, наче од якоїсь навади втікала.

Яків тоді не знав — гніватися чи радіти. На себе гніватися, дочку чи це потороччя прибудне?

А те підійшло (він уже знав, що звати її Альона, Оленка, значить) до плеча кістлявим своїм патичком доторкнулося, кігтикком чогось пошкребло.

— Спасібо, дед, что вернул мне інстинкт самосохраненія... Не леченіем своїм, хотя і за ето спасібо... Раньше вернул... Когда с етой своеі тачкой прітащілся... Ушол, а мне почему-то за тобой ползті захотелось... Колдун ти, наверное, а, дед... Ладно, пошлі твою гадость піть...

«Гадості» він багато на ній перепробував. І цвідрубал, і кропивицю лісову, розмай-траву, і квітушку цибуляну, і сік молоді бульби, на сироватці настояний, і той-таки ломикамінь, що каміння дробить, але й кісткам і нутрошам допомогти може.

Півтора місяця минуло, поки до тями привів, щітай, остаточно.

Дивно, але вона його справді слухалася. Тільки на перших порах поривалася кудись, по уколи ті свої. Тоді він їй ноги зв'язав, ну не зувсім зв'язав, а стриножив. Як ото для коня, чи кобиліці, коли вже точніш, путо зробив. Вона, як побачила, прокинувшись, на ногах те путо, тільки й сказала:

— Да ти іздеваєшся надо мной, дед.

— Будеш ходити так, доки не образумишся, — сказав Яків похмуро.

Подивилася — сто рублів із очиць викинула.

— Ладушкі, дедуля, чорт с тобой... Похожу і так.

І вона таки ходила, ледь дибцяла по двору, доки не дозволив скинути ті мотузяні кайданки.

6

Через кілька днів чи, може, й цілий тиждень після тієї розмови з Олькою сиділи на порозі хати — цвіркунів слухали, розспівалися, розпілікалися, зарази, Оленка й спитала:

— Дед, а ти любів когдa-нібудь?

— Що?..

Він аж здригнувся з несподіванки.

— Ну, любів, спрашиваю... В юності ілі когдa там? Баба ж у тебе била, раз доч єсть?

Чи він любив? Що це дівчисько знало про любов?

І раптом тоді, коли з Оленкою сидів, як і тепер, чогось ота розмова постала, матері його, Параски, і сусідки, Федотихи. Тая розмова...

Він, малий Яшко, почув, як з-за хліва, од вітру, вертався.

— Щось нам, кумо, тре' з дітьми робити, — то Федотиха, Ярина, казала.

— А що таке, кумо? З ким робити?

— Та ж з твоїм Яшком і мею Улянкою, — Федотиха оглянулася, стишила голос, а Яків-Яшко встиг за вугол хати сховатися. — Ви-те ж бачите, кумо, що воне одне од одного не одходять. Чуть який мумент — Яшко до нас біжить, а Уляся до вашої хати норовить вирватися. Я вже про свята не кажу.

— Та ж діти, кумо, — Яшко почув, як голос його мами із тривозного став веселішим. — Ме сусіди, то й вони друкать.

Тут Федотиха ще раз оглянулася. Яшко побачив, як заблищали її очі.

«Як у шкодного кота», — чогось подумав.

— Ой, не кажіть, кумо... Діти-то діти, али я ж бачу, як ваш Яшко на неї дивиться. Як мої покійні бабуня казали — сто со-

ловейків в оці сидять і виспівують. Та й Уляся до него горнеться. А ото йду з города, бачу, всілисе на колодах коло хліва, що би ви-те думали — Уляся зусім гень би дівка парубкові на пліче голівку свою схилила. Не приведе цеє до добра, кумо... А я жи зла вашому синові не хочу, самі знаєте.

Яшко побачив, як враз темна хмара закрила мамине лице. Аж очі звів догори й угледів геть чисте літнє небо. Ні хмаринки, тильки Божа блакить, як їхні бабуня мовлять. Може, мама Параска відчула, що далі казатиме кума і сусідка? А вона сказала, що тая дружба їхніх дітей вельми небезпечна. Що вона веде прямисінькою стежкою до теї дурної любові, якщо вже не привела. Не хрестіться, кумо, і не блимайте так на мене. Дурне діло не хитре. Влюбетися, як води кварту випити. Ще рік-два, хай три... Закохаються, залюбляться, а там... Не, кумо, я ж не проти б такого зєтя мати, як ваш синочок рідненький, а мій хрещений. Видко, що росте хлопець роботящий, майстеровитий, она як взявся тинок ладити, то як дорослий. Али ж, кумо, мій Федот окаянный ні за якого діла не віддасть Улянку за Яшка. Ну самі знаєте, кумо...

— Знаю, кумо, що ми для вас бідота драна, — сказала Яшкова мати з важким зітханням, присвистом, мовби версту пробігла перед тим. — Де ж би нам до вас рівнєтєся... Знайся кінь з конем, а віл... Ой, кумо, міні в хаті поратєся тре'...

— Не гнівайтесь, кумасю, бо і я такого не казала, і ви-те такого од мене ни чули, — одказала Ярина солодким голосом. — Али правда у тому, що хоче Федот, як підростє Уляна, з Вергунами породичатєся. З теми багатириями, шо й ми не рівня. І тут хоч пий, хоч виливай. Вже вони з Крапоном (назвала вуличне прізвисько старого Вергуна), Їгорєм, про теє говорили, чула, а як мій Федот на чім затнєтєся, то хоч кілка на голові теши, то його не перепрєш і возом не об'їдєш, віддасть і все.

Далі вона казала, що самі знаєтє, кумо, як ото сталосє з Іваном Тарутиним, коли тую Хомічіську Василину за генчого оддалє. А я жи, кумо, такого для вашого сина, а мого хрещеника, ни хочу.

ЗМІСТ

<i>Передмова</i>	5
<i>Частина перша</i>	
Приблуда. Весілля	9
<i>Частина друга</i>	
Червоний кінь	65
<i>Частина третя</i>	
Мир і війна	113
<i>Частина четверта</i>	
Дожити до ста	173

Літературно-художнє видання

ЛИС Володимир Савович
Століття Якова
Роман

Головний редактор *С. С. Скляр*
Відповідальний за випуск *К. В. Шаповалова*
Художній редактор *Т. М. Коровіна*
Технічний редактор *А. Г. Верьовкін*
Коректор *Н. Я. Радченко*

Підписано до друку 20.10.2016. Формат 84x108/32.
Друк офсетний. Гарнітура «Vazhanov». Ум. друк. арк. 12,6.
Наклад 10 000 пр. Зам. №

Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля»
Св. № ДК65 від 26.05.2000
61140, Харків-140, просп. Гагаріна, 20а
E-mail: corp@bookclub.ua

Віддруковано у ПРАТ «Харківська книжкова фабрика "Глобус"»
61012, м. Харків, вул. Різдвяна, 11.
Свідоцтво ДК № 3985 від 22.02.2011 р.
www.globus-book.com

Лис В. С.

Л63 Століття Якова : роман / Володимир Лис ; передм. О. Забужко. — 4-те вид., стер. — Харків : Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2016. — 240 с. : іл.

ISBN 978-617-12-1700-3

Найкращий роман десятиріччя — короноване слово, яке вразило літературну Україну!

У житті старого Якова Межа на короткий час, мов той метелик, з'являється дівча-прибуда. Вона питає, чи любив він колись, — і виринають десь із глибини пам'яті його кохання, і біль втрати, і круговерть війн та режимів, і радощі та горе в родині, і гріхи й каяття...

УДК 821.161.2
ББК 84(4Укр)

1. Бахмут (Артемівськ), вул. Незалежності, 69 (ПЦ «Азов-Плаза», 2-й поверх), (0627) 44-90-99
2. Біла Церква, вул. Ярослава Мудрого, 5/13 (колишній універмаг «Дружба», 1-й поверх), (0456) 339-04-68
3. Білгород-Дністровський, вул. Московська, 16-А (ПЦ «Рута-Плаза», 2-й поверх), (04849) 6-07-26
4. Бердянськ, просп. Азовський, 35-А (ПЦ «DEL MAR», 1-й поверх), (06153) 3-48-40
5. Бориспіль, вул. Київський шлях, 10-В (ринок «Зоряний», місце 103), (06153) 3-48-40
6. Вінниця, вул. Папаніна, 1-А (ПЦ «Квартал», 2-й поверх), (0432) 50-88-06
7. Вознесенськ, вул. Синькова, 5-А, (05134) 3-20-19
8. Дніпродзержинськ, просп. Леніна, 57-А (ПЦ «Фуршет», 1-й поверх), (0569) 53-42-26
9. Дніпропетровськ, просп. Дмитра Яворницького, 105 (ПЦ «Сльпо», 2-й поверх), (056) 770-00-55
10. Дніпропетровськ, вул. Калинова, 9-А (ПЦ «Miriada», 1-й поверх), (056) 760-33-30
11. Житомир, вул. Київська, 87 (ПЦ «Волак», 2-й поверх), (0412) 41-24-85
12. Запоріжжя, просп. Соборний, 58, (061) 787-63-86
13. Запоріжжя, просп. Металургів, 2-Ж (ПЦ «Рекордний», 0-й поверх), (061) 236-86-54
14. Івано-Франківськ, пл. Ринок, 1 (ПЦ «Галерея Н», 0-й поверх), (0342) 72-58-32
15. Ємалі, вул. Пушкіна, 47 (ПЦ «електрон», 2-й поверх), (04841) 6-22-12
16. Ізюм, пл. Джона Ленона, 7, (05743) 3-14-72
17. Кам'янець-Подільський, вул. Данила Галицького, 11/3 (ПЦ «Максимум», 2-й поверх), (03849) 6-48-11
18. Київ, вул. Велика Васильківська, 72 (ПЦ «Олімпійський», 3-й поверх), (044) 590-25-76
19. Київ, вул. Райдужна, 15 (ПЦ «Фуршет», 0-й поверх), (044) 540-23-65
20. Київ, вул. Маршала Малиновського, 12-А (ПЦ «Метрополіс», 3-й поверх), (044) 500-62-73
21. Київ, вул. Лукашевича, 15-А (ПЦ «Європорт», 2-й поверх), (044) 461-94-82
22. Київ, вул. Драгоманова, 29 (ПЦ «Центрум», 1-й поверх), (044) 502-18-96
23. Київ, вул. Попудренка, 90/2 (ПЦ «Маяк», 3-й поверх), (044) 361-91-46
24. Кировоград, просп. Центральний, 3/1 (ПЦ «Плаза», 1-й поверх), (0522) 35-20-55
25. Ковель, бульв. Лесі Українки, 18 (ПЦ «Бульвар», 2-й поверх), (03352) 5-21-40
26. Конотоп, вул. Конотопських дивізій, 24-А (ПЦ «Маяк», 2-й поверх), (05447) 6-36-77
27. Краматорськ, вул. Палацова, 23 (ПЦ «Прогрес», 2-й поверх), (0626) 48-97-87
28. Красноармійськ, вул. Свердлова, 148, (06239) 2-00-48
29. Кременчук, вул. Соборна, 15/42 (ПЦ «Мега», 2-й поверх), (0536) 72-97-65
30. Кривий Ріг, просп. Гагаріна, 4 (ПЦ «Плаза-2», 2-й поверх), (056) 409-81-09
31. Кривий Ріг, вул. Ватутіна, 39-А, (056) 409-60-75
32. Лисичанськ, просп. Перемоги, 117 (ПЦ «Лимон», 2-й поверх), (067) 570-61-62
33. Лубни, пл. Ярмакова, 30-А (ПЦ АТБ), (05361) 7-17-10
34. Луцьк, вул. Лесі Українки, 53 (ПЦ «Галерея Центр», цокольний поверх), (0332) 78-35-08
35. Львів, вул. Братів Рогатинців, 15, (032) 235-50-12
36. Львів, вул. Городоцька, 179 (ПЦ «Скриня», 2-й поверх), (032) 298-88-07
37. Маріуполь, просп. Металургів, 64 (ПЦ «Слізавета», 1-й поверх), (0629) 41-27-71
38. Мелітополь, просп. Богдана Хмельницького, 24 (ПЦ «Пасаж», 2-й поверх), (0619) 44-83-49
39. Миргород, вул. Гоголя, 147 (ПЦ «Мир», 1-й поверх), (05355) 5-06-08
40. Мукачеве, вул. Федорова, 6 (ПЦ ЦУМ)
41. Ніжин, вул. Шевченка, 11-А (ПЦ «Гермес», 2-й поверх), (04631) 90-10-2
42. Миколаїв, вул. Потьомкінська, 63/2, (0512) 47-58-43
43. Нікополь, просп. Трубіньки, 14 (ПЦ ЦУМ, 1-й поверх), (05662) 2-50-03
44. Нова Каховка, вул. Паризької комун., 13 (ПЦ «Центральний», колишній «Дитячий світ», 2-й поверх), (05549) 7-96-51
45. Новоомосковськ, вул. Радянська, 34 (ПЦ «Сіп-Центр», 2-й поверх), (0569) 69-65-79
46. Одеса, вул. Велика Арнаутська, 61, (048) 786-05-88
47. Одеса, вул. Краснова, 17 (орієнтир — пл. Толбухіна), (048) 780-18-84
48. Одеса, просп. Добровольського, 99, (048) 755-04-40
49. Олександрія, просп. Леніна, 77 (ПЦ «Гранд-Плаза», 2-й поверх), (05235) 7-15-50
50. Павлоград, вул. Центральна, 84-А, (057) 752-65-92
51. Первомайськ, вул. Револуції, 34, (05161) 7-53-99
52. Полтава, вул. Жовтнева, 50, (0532) 60-60-40
53. Прилуки, вул. Київська, 138 (ПЦ «Фуршет», 2-й поверх), (04637) 3-29-00
54. Рівне, вул. Київська, 67-А (ПЦ «Арена», 2-й поверх), (0362) 64-26-37
55. Селідове, вул. Карла Маркса, 10 (будинок побуту, 2-й поверх), (06237) 7-00-34
56. Слов'янськ, пл. Соборна, 3 (ПЦ «Фокстрот», 2-й поверх), (0626) 62-11-02
57. Суми, вул. Соборна, 42, (0542) 77-17-12
58. Тернопіль, вул. Перля, 3 (ПЦ «Novus», 2-й поверх), (0352) 43-12-76
59. Ужгород, вул. Миняйська, 16-Г (ПЦ «Колізей», 2-й поверх), (0312) 67-22-29
60. Умань, вул. Шевченка, 23-А (ПЦ «Сті»), (047) 444-000-6
61. Фастов, вул. Івана Мазепи, 6 (ПЦ «Фуршет», 2-й поверх), (04565) 6-05-11
62. Харків, просп. Маршала Жукова, 3-А, (057) 392-03-43
63. Харків, просп. Гагаріна, 20-А (ПЦ «На Гагаріна», 2-й поверх), (057) 703-44-58
64. Харків, вул. Академіка Павлова, 144-Б (ПЦ «Космос», 3-й поверх), (057) 720-12-29
65. Харків, вул. Полтавський шлях, 144 (ТБЦ «Компас», 2-й поверх), (057) 720-10-33
66. Херсон, просп. Ушакова, 35-А (ПЦ «Адмірал», 2-й поверх), (0552) 46-00-66
67. Хмельницький, вул. Свободи, 73 (ПЦ «Фуршет», 3-й поверх), (0382) 72-66-51
68. Черкаси, вул. О. Дашкевича, 26 (ПЦ «Сльпо», 3-й поверх), (0472) 54-04-47
69. Чернігів, просп. Перемоги, 103, (0462) 65-32-31
70. Чернівці, вул. Гоповна, 10, (0372) 58-72-44
71. Шостка, вул. Карла Маркса, 24 (у відділенні Приватбанку), (05449) 7-37-46

Замовляйте книжки будь-яким зручним способом

- за телефонами довідкової служби
(050) 113-93-93 (МТС); (093) 170-03-93 (life);
(067) 332-93-93 (Київстар); (057) 783-88-88

- на сайті Клубу: www.bookclub.ua

Надіслася безплатний каталог

**Запрошуємо авторів, перекладачів,
художників, редакторів до співпраці**

e-mail: publish@bookclub.ua

Для гуртових клієнтів

Харків

тел./факс +38(057)703-44-57

e-mail: trade@bookclub.ua

www.trade.bookclub.ua

Київ

тел./факс +38(067)575-27-55

e-mail: kyyiv@bookclub.ua

Одеса

тел./факс +38(067)572-44-28

e-mail: odessa@bookclub.ua